

Välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Seaduse eesmärk ja sissejuhatus

Euroopa Liidu sisemise turvalisuse tõstmiseks on eelkõige oluline välispiiride tõhus kaitse ja illegaalse immigratsiooni tõkestamine. Eelnõu eesmärk on välistada immigrantide ümberasustamine ja ümberpaigutamine Euroopa Liidu teistest liikmesriikidest Eestisse. Selleks sätestatakse Eesti riigisisese põhimõttena, et Eesti ei võta ümberasustamise ega ümberpaigutamise raames vastu välismaalaseid, vaid täidab Euroopa Liidu solidaarsuskohustusi eelkõige praktilise abi kaudu. Selline lähenemine võimaldab Eestil täita oma kohustusi Euroopa Liidu solidaarsusmehhanismis viisil, mis arvestab Eesti rahvaarvu, demograafilist olukorda, vastuvõtuvõimet, juba kantud rändekoormust ning riigi julgeoleku ja ühiskondliku sidususe huve. Eesti toetab seetõttu rändesurve all olevaid liikmesriike eelkõige tehnilise ja praktilise abi, ekspertide ning muude alternatiivsete solidaarsusmeetmete kaudu, suunates abi võimalikult suurel määral välispiiri kaitse, ebaseadusliku sisserände ennetamise, varjupaigamenetluste tõhustamise ja tõhusa tagasisaatmise võimekuse parandamisse.

Hiljutine Ceuta kriis näitas eriti ilmekalt, kui kiiresti võib Euroopa Liidu välispiiril tekkida olukord, kus tavapärane piirikontroll ei toimi ja piiririigi vastuvõtuvõime satuvad erakordse surve alla. 30. juulil 2026 toimunud massilise piiriületuse käigus jõudis Hispaaniale kuuluvale Ceuta territooriumile ühe ööpäeva jooksul kümneid tuhandeid illegaale ning Hispaania pidi olukorra kontrollimiseks saatma piirkonda täiendavaid politsei- ja sõjaväejõude. Kuigi Hispaania suutis enamiku ebaseaduslikest immigrantidest Marokosse tagasi saata jäi Ceutasse ikkagi tuhandeid illegaale, sealhulgas suur hulk saatjata alaealisi ning põhjustas Hispaaniale tõsise julgeoleku-, haldus- ja humanitaarsurve. Ceuta näide kinnitab, et isegi suure Euroopa riigi puhul võib tekkida olukord massiliseks ebaseaduslikuks sisserändeks väga lühikese aja jooksul ning muutuda potentsiaalselt ohtlikuks kõigile Euroopa Liidu liikmesriikidele. See kinnitab vajadust tugevdada Euroopa Liidu välispiiri, ennetada ebaseaduslikku sisserännet, võidelda inimsugeldamise vastu ning suurendada ebaseaduslikult saabunud ja kaitset mitte vajavate isikute tõhusa tagasisaatmise suutlikkust. Kui osad Euroopa Liidu riigid oma sisepoliitiliste valikute tõttu ei panusta piisavalt välispiiri kaitsele ja illegaalse immigratsiooni tõkestamisele, siis ei tohi see viia lahendusteni, kus teised Euroopa Liidu riigid on kohustatud immigrante ümberpaigutamise korras vastu võtma.

Sellises olukorras ei ole põhjendatud eeldada, et rändesurve all olevad liikmesriigid, mis ei suuda oma piire piisavalt kaitsta, saavad oma probleemide lahendamiseks lõputult kasutada teiste liikmesriikide vastuvõtuvõimekust. Euroopa Liidu solidaarsus peaks eelkõige aitama vähendada survet seal, kus see tekib, tugevdades välispiiride valvet ja tõstes oluliselt illegaalide tagasisaatmise võimekust. Eesti kui väikese rahvaarvu riigi puhul oleks ulatuslikumate ümberpaigutamiste korraldamine võrreldes muu praktilise abi või rahalise abi osutamisega ebaproportsionaalselt suure negatiivse mõjuga.

Samuti tuleb arvestada, et Eesti on alates 2022. aastast, pärast Venemaa Föderatsiooni täiemahulise sõjalise agressiooni algust Ukraina vastu, võtnud vastu kümneid tuhandeid Ukraina sõjapõgenikke ning kandnud oma rahvaarvu arvestades erakordselt suurt rändekoormust. Eesti on selle kriisi ajal näidanud üles olulist solidaarsust ja kandnud märkimisväärset vastutust, pakkudes sõjapõgenikele kaitset ning juurdepääsu eluasemele, haridusele, tervishoiule ja teistele avalikele teenustele. Samas ei saa Eesti väikese rahvaarvu,

piiratud avalike teenuste võimekuse, keerulise demograafilise olukorra ja muutunud julgeolekuolukorra tõttu käsitada riigi vastuvõtuvõimet piiramatu ressursina.

Eesti peab arvestama ka oma ajaloolise ja demograafilise eripäraga. Nõukogude okupatsiooni perioodil toimus Eestis ulatuslik ja suures osas keskväimu poolt suunatud rahvastiku ümberasustamine ning massiline immigratsioon teistest Nõukogude Liidu piirkondadest. See ei olnud üksnes tavapärane majanduslik või demograafiline liikumine, vaid oli seotud Nõukogude okupatsioonivõimu teadliku rahvastikupoliitika ja venestamisega, mille üheks tagajärjeks oli eestlaste osakaalu järsk vähenemine Eesti elanikkonnas ning eesti keele ja rahvusliku kultuuriruumi positsiooni nõrgenemine. 1981. aastal moodustasid eestlased Eesti elanikkonnast vaid 61,5 protsenti. Selline ajalooline kogemus tähendab, et Eesti jaoks ei ole rahvastiku koosseisu, keele ja kultuurilise järjepidevuse küsimused üksnes üldise rände- või integratsioonipoliitika küsimused, vaid need on otseselt seotud Eesti riikliku järjepidevuse, põhiseadusliku rahvusriigi säilimise, riikliku julgeoleku ja ühiskonna sidususega. Seetõttu on riigil põhjendatud huvi kujundada oma sisserände-, vastuvõtu- ja rahvastikupoliitikat ettevaatavalt ning pikaajalistest rahvastikupoliitilistest, julgeoleku- ja ühiskondliku sidususe eesmärkidest lähtudes, vältides olukorda, kus lühiajalised rahvusvahelised kohustused või välisurve võivad väikeriigi demograafilist tasakaalu ja kultuurilist järjepidevust ebaproportsionaalselt mõjutada.

Eesti solidaarsus Euroopa Liiduga ei vähene seetõttu, et Eesti eelistab inimeste vastuvõtmise asemel praktilist või rahalist abi anda. Vastupidi, selline lahendus võimaldab Eestil anda oma panuse liikmesriikidele, kes vajavad abi, ilma et Eesti peaks võtma endale kohustusi, mille mõju Eesti ühiskonnale, julgeolekule ja avalikele teenustele võib olla pikaajaliselt väga negatiivne. Eelnõuga väljendatav põhimõte on seetõttu, et Eesti aitab rändesurve all olevaid liikmesriike, kuid teeb seda viisil, mis on kooskõlas Eesti väikeriigi staatuse, julgeolekuhuvide, vastuvõtuvõime ja pikaajalise rahvastikupoliitikaga.

Eesti hinnangul ei saa Euroopa Liidu rändepoliitika keskenduda üksnes juba saabunud inimeste ümberpaigutamisele. Tõhus solidaarsus peab hõlmama ka välispiiri kaitset, ebaseadusliku sisserände ennetamist, inimsugeldamise vastast võitlust, varjupaigamenetluste tõhustamist ning kaitset mitte vajavate isikute tõhusat ja väärikat tagasisaatmist. Selline lähenemine on kooskõlas Euroopa Liidu rände- ja varjupaigapakti üldise ülesehitusega, mille eesmärk on siduda liikmesriikide vastutus välispiiri ja varjupaigamenetluste eest solidaarsusega nende liikmesriikide suhtes, kellele langeb suurem rändesurve.

2. Eelnõu sisu

Käesoleva eelnõu paragrahviga 1 tehakse muudatused Välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadusest.

Paragrahvi 1 punktiga 1 muudetakse selle seaduse paragrahvi 11 lõiget 4 ja sätestatakse, et Eesti ei võta ümberasustamise ega ka ümberpaigutamise raames vastu välismaalaseid, vaid osaleb teiste liikmesriikide toetamises solidaarsusmehhanismi kaudu.

Ülejäänud paragrahvi 1 punktid (2-7) on normitehnilist laadi ja tingitud paragrahvi 1 punktiga 1 tehtavast sisulisest muudatusest.

3. Eelnõu terminoloogia

Eelnõuga ei võeta kasutusele uusi termineid.

4. Seaduse mõjud

Käesoleva seaduse mõjuks on eelkõige Eesti rahvusriikluse kaitsmine seeläbi, et Eesti ei võta ümberasustamise ega ka ümberpaigutamise raames vastu välismaalaseid teistest Euroopa Liidu riikidest. Lisaks on eelnõu mõjuks ka EL sisemise turvalisuse suurendamine.

5. Seaduse rakendamisega seotud eeldatavad kulud

Käesoleva seadus ei suurenda otseselt riigieelarvelisi kulusid. Pigem välditakse selle seadusega soovimatuid riigieelarve kulusid, kuna Eesti ei võta ümberasustamise ega ka ümberpaigutamise raames vastu välismaalaseid teistest Euroopa Liidu riikidest.

6. Seaduse kooskõla Euroopa Liidu õigusega

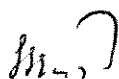
Käesolev eelnõu ei ole vastuolus Euroopa Liidu õigusega.

7. Rakendusaktid

Käesoleva seaduse rakendamiseks ei ole vaja kehtestada täiendavaid õigusakte.

8. Seaduse jõustumine

Plaanime seaduse jõustada üldises korras.

Helir-Valdor Seeder
Isamaa fraktsiooni esimees